

Bu anda Türk mahkemeleri yeniden normal çalışma devrelerine girmiş bulunuyorlar. Bu suretle başlayan yeni Adalet yılı, yargıçlarımızı çeşitli tahassüsler içinde karşılıyor. Bu duygular, yalnız meslek adamı olmak haysiyetiyle değil, aynı zamanda, memleket münevveri olarak taşıdıkları duygulardır. Büyük dünya cehenneminin sona erdiği 1945 yılından bu tarafa, insanlığın aradığı ve bulmak için hâlâ çabalamakta olduğu vicdan ve düşünce rahatı, henüz hiç bir cemiyete müyesser olmuş değildir, insanlık ailesinin bir kısım mensupları, tekmil gönüllerin, artık yeryüzünden kalkmasını özlediği silâh ve ateş çatışmaları ortasında ve zoraki seyircilerin hüznüyle burkulan kalpleri karşısında eriyip gidiyor. Gerçek adalet duygu ve inancı, henüz kitleler arası münasebetlere tamamiyle hâkim olamıyor. Beri tarafta, Avrupa milletlerinin en kıdemlisi komşu Yunanistan, memleket içi vuruşmaların sahnesi olmaktan büsbütün kurtulamadı. Bütün bunlar, büyük hürriyet buhranları doğurmaktan geri kalmıyor. Adalet de, pek tabii olarak, müeyyidesini vücuda getirdiği hürriyet ile birlikte bu buhranlardan zedelenmektedir.

Lâkin, güzel ve büyük netice, adaletin bugünkü sıkıntılardan muzaffer çıkması olacaktır. Zira, buhranlar, ne kadar baskı getirici ve ne kadar bunaltıcı olurlarsa olsunlar, tekmil ümitler, adalette toplanıyor.

Adalet arzusu, düzenli hürriyet arzusu demektir. Bu itibardır ki, beşeriyet için adaletli bir dünya geleceği, kendi öz varlığı ile, yani hürriyeti ile, aynı ve yekpare mesele olarak düşünülmelidir.

Milletlerarası ağır buhranın yarattığı basınçlı ve sinir gerici havaya rağmen beşeriyet ailesinin rüknü olarak ve millî kütle haysiyetiyle, Türk cemiyetinin aksamaksızın gösterdiği bütünlük manzarası, ferdlerimiz yönünden de, Devletçe de en büyük kuvvetimiz sayılmalıdır.

Adaleti, mükemmele doğru götürmeğe muvaffak olabildiğimiz nisbette Devleti de tekmil faaliyet görüşlerinde mükemmele doğru götürebiliriz.

Devleti, hukuk Devleti olarak yaşatmak demek, adaleti, Devletin, hayati bir kaynağı olarak görmek demektir.

Bu da, adaletin, hürriyeti gerçekten koruyabildiği zaman husul bulur. Nitekim, gerçek adalet de fikir, ilim ve sanat hürriyetlerini muhafaza ve vikayeye kadir olan adalettir.

Bu tahasüslerle girdiğimiz, adalet yılı başı törenindeki manâyı sezmeğe, elbette güç olmasa gerekir. Maksat, adaletin mihaniki insicamını sağlama endişesyle, 20 Temmuz'da husule geldiği sanılabilecek bir kopmayı bugün ileriye bağlamak değildir. Çünkü, böyle bir kopma vuku bulmamıştır ki, onu merasimle tamir mevzuubahis olabilsin, maksat, vesileden faydalanarak adaleti yerine getirme vazifesinin, sosyal önemini tekrar belirtmek; adalet faaliyetini ilgilleyen, bir kısım meseleleri, ortaya koymak ve bu arada, her demokratik adaletin, sunmağa amade bulunduğu, faaliyet muhasebesini icra etmektir.

İşte, biraz önce, şu kürsü basamaklarını tırmanırken, içimi dolduran duygular bunlardı.

Evet Bu duygular ve bunların yanı başında, geçen yıl içersinde, dönüşsüz yolculuklarını görmekle elem duyduğumuz, iki arkadaşımızın, gönlümde diri ve taze duran hatıraları. Onları, Tahsin Tüzer ire Bekir Kayral'ı, bu açılış töreni başlangıcında derin bir hüznle ve ruhları için Tanrı'dan istirahatlarını dileyerek anmak bizler için mukaddes bir insanlık ve meslek vazifesidir.

Sayın Dinleyenler,

Adaleti sağlayan mahkemelerimizi denetleme cihazı Yargıtay'ın başı olarak benim yetkim, bilhassa yüksek mahkemeyi ilgileyen meselelere dokunur. Gerçi, yüksek mahkemenin meseleleri, genel adalet hayatımızın meselelerinden büsbütün ayrılamaz. Bu itibarla onlardan da söz açacağım, lâkin, Yargıtay'la ilişkin olmak üzere tahsisen temas edeceğim noktalardan söz açmadan önce genel adaleti ilgileyen meselelere temas etmek istemiyorum. Şu halde adalet faaliyetini iki yönden tetkik zaruretindeyiz. Birincisi, Yargıtay faaliyetleri yönünden; diğeri de; genel adalet cihazı bakımından:

Yargıtay fâaliyetleri yönünden adalet hayatımızı alâkadar eden ilk mesele, eleman meselesi olarak kalmakta devam ediyor. Bu yıl dahi, Yargıtay üyelerinden üçü, yaş haddi hükümleri gereğince, yargı görevinden uzaklaşmış bulunuyor. Bütün tesellimiz, bu arkadaşlarımız sayısının bu yıl, geçen yıllara nisbetle düşük olmuş bulunmasından ibarettir.

Bay Niyazi Tuna, Bay Lütfü Köker ve Bay Halim Gençosman aramızdan ayrıldılar. Her üç yargıcımız da, Yargıtay mekanizmasının işleyişinde muntazam birer faaliyet unsuru idiler.

Bay Niyazi Tuna, uzun yıllar Ceza Genel Kurulu sözcülüğünü yapmıştı. Vücudunun zaman zaman muhataralar ortaya koyan rahatsızlığına rağmen, dağlar gibi ezici dosya yığınları ile savaşmaktan asla yılmamış ve genç yargıçlara çalışmadaki yüksek feragat duygusu ile Örnek olmak şerefini ihraz etmiştir. Gönlümüz ve iyi dileklerimiz kendisiyle beraberdir. Vazifeyi yerine getirme ne kadar tabii ise onu, numune teşkil edecek bir feragat ve bağlılıkla yerine getirme, o derece fazilet ve şeref kazandırıcıdır. Tekmil bu arkadaşlarımızı Yargıtay ailesi adına en sıcak ve en yumuşak dileklerle selâmlarım.

YARGITAY'IN 1947 -1948 ADALET YILI FAALİYETLERİNE GELİNCE

1948 yılının ilk altı ayında Yargıtay dairelerine yeniden (54000) dosya geldi, aynı altı aylık müddet içerisinde dairelerimiz aynı sayıdaki işi neticeye bağladılar. Böylece, bize gelen dosya sayısı kadar dosya üzerinde gerekli incelemeler yaparak kararlarımızı vermiş olduk. Lâkin, 1947'den devraldığımız (10000) dosya fazlasını kapatamadık, onun içindir ki; bu adalet yılının ilk gününde, tatil sırasında gelmiş olan dosyalar hariç olmak üzere, Yargıtay dairelerinin tetkikini bekleyen (10000) iş mevcuttur. Üst mahkemelerin kurulması sayesinde bu rakamın da eriyeceği tahmin olunabilir. Bugün için devir mevzu olan (10000) rakamı ümit edebileceğimizin azamisidir. Nitekim, geçen adalet yılının açılışı münasebetiyle söz aldığım zaman bu yıl için devir miktarımızın (1000) ilâ (20000) arasında olacağını tahmin etmiştim. Hali hazırda, Yargıtay kendisine yeniden gelen işleri, tamamiyle karara bağlamış bulunuyor. Filhakika 1948 ilk altı ayında bize gelen dosya sayısı (53922) iken

inceleyerek karara bağladığımız işler sayısı, (53.954) olmuştur. Bu suretle Yargıtay (100) dosya üzerinden bu miktardan fazlasını karara bağlamış bulunuyor.

Bu neticeyi ortaya koymakla öğünmek istediğimiz zahabına düşülmesin. Adalet için mühim olan, verilen kararların sayısı değil, bu kararların dayandıkları hukuk prensipleridir. Bu bakımdan, ortadaki rakamlar, sadece Yargıtay'ın yüksek iş görme kapasitesinden başka bir şey ispat etmez.

Her vesile ile söylediğimiz veçhile, Yargıtay, bugün için, hukuk yaratma fonksiyonunu lâyıkiyle yerine getirmek maddi imkânına sahip değildir. Mahkemelerden verilmiş binlerce kararın ilgilisi mevkiindeki insanları bekletmemek endişesi, ancak sürati temine yarayabilmektedir. Yargıtay daireleri, verdikleri kararlar üzerinde kaliteyi mükemmelleştirme yönünden durabilmek zamanına malik bulunmuyorlar. Bundan dolayıdır ki, prensipler etrafında kurulmuş Yargıtay kararlarının yine en normal örneği olarak elimizde Karar Birleştirme Kurulu Kararları kalmış oluyor.

Yargıtay dairelerince görülen çeşitli işler arasında bir kısımları daima aynı frekansı muhafaza etmektedir. Meselâ, Birinci Hukuk Dairesi'nce incelenen muhtelif davalar içerisinde müdahalenin men'i davaları, her zaman yekûnunun yüzde ellisinden fazlasını teşkil ediyor. Bu davalar sayısının genel toplama nisbetle böyle yüksek oluşu, birçok sebeplerden ileri gelmekle beraber, asıl müesirin, toprak nizamına dair hükümlerin gösterdiği boşluk olduğundan şüphe etmemelidir. Gerçi nüfusunun büyük parçası toprağa bağlı ve esas bünyesi itibarıyla ziraat karakterde bulunan bir memleket için arazi mülkiyetlerine dair anlaşmazlıkların hayli kabarık yekûn tutmasında şaşılacak bir cihet yoktur. Ancak köylümüzün bilgi ve kültürü artıkça bugünkü rakamın düşeceği de muhakkaktır.

Bugün için, mühim olan, köylüye bu mevzuda lüzumlu bilgiye kaynak olacak hukuk kaidelerinin esaslarını hazırlamaktır. Her köylü mülkünün sınırlarını tereddüde meydan bırakmayacak surette bilebilmelidir. Üzerinde oturduğu ve taşından ekmeğini çıkardığı toprağın, kendisinden başkası için mülkiyet iddiasına mevzu teşkil etmeyeceğinden emin olmalıdır.

Binaenaleyh, köy kulübesine elektriği sokmak nasıl dava ise, aynı şekilde her köylü odasının duvarına tarlasının tapu senedini asmak ta gaye olmalıdır. Tapulama işi ve kadastro ölçüleri tamamlanmış topraklarda oturanlar arasında, ne mülk, ne de sınır anlaşmazlığı çıkabilir. Bu bakımdan geçen yıl, projesi hazırlanmış bulunan Tapulama Kanunu tasarısının kanunlaşması ve kanun hükümlerinin uygulanması ile birlikte müdahalenin men'i davalarının büyük ölçüde arkası kesileceği muhakkaktır, Yargıtay'ın gözden geçirdiği işler arasında diğer bir çeşidi gitgide kabaran ve yükselen bir diyagram gösteriyor. Bunlar, tahliye işleridir.

Üçüncü Hukuk Dairesi'nce tetkik konusu olan tahliye davaları esasen dört - beş yıldır kabarık yekûnlar arzetmekte idi, bugün de aynı kesafet devam ediyor. Bu kesafet Ticaret Dairesi'nin tetkikine sunulan tahliye davaları için her gün biraz daha çoğalmaktadır. Ticaret Dairesi'nce, 1947 yılı içerisinde tetkik olunan tahliye davaları miktarı (845) idi. 1948 yılının yalnız ilk altı ayında ise, bu davaların sayısı (815) olmuştur. Şu hale göre geçen senenin yıllık rakamı ile bu yılın altı aylık rakamı hemen hemen aynı bulunmuş, yani bu davalar bir misli artmıştır.

Bu artmaya sebep, Millî Korunma Kanununda son defa yapılan değişiklik olmuştur. Son değişiklikten önce tahliye davası açılabilme için sebep diye ortaya sürülebilecek haller gayet dar bir surette tesbit olunmuştu, bu çerçeveye girmeyen herhangi bir sebepten ötürü tahliye davası açmak mümkün değildi. Değişiklik kanunun bu çerçeveyi genişletmiş bulunuyor. Mülk sahipleri, mülklerinin boşaltılmasını istemek hususunda eskisine nisbetle daha yüksek imkânlar kazandılar. Yeni imkânlar yeni davalar doğurdu. Ve bundan dolayıdır ki: Bahsettiğim tahliye işleri münhanisi birden yükseliverdi.

Yargıtay Karar Birleştirme Genel Kurulu'nca geçen adalet yılı içinde verilen kararların bir kısmı usul kaidelerine dokunmaktadır. Bunlardan 4/2/1948 tarihli karar, tatbikat yönünden de mühim bir meseleyi halletmiş bulunuyor.

Verilen karara göre, bir davada ilk mahkemece verilen hüküm Yargıtay'ca bozulacak olursa, bozmadan sonra davanın ıslah edilmesi mümkün değildir.

Filhakika, ıslah, davanın mahiyetini veya dayanağını değiştirmek neticesini doğurduğu için bunu ancak, esasın incelendiği bir zamanda yapmak doğru olur. Lâkin, hukuk meselesi belli verilere göre halledildikten ve mahkeme de iş hakkında bir hükme vardıldıktan sonra hükmün maddesini değiştirmek tecvîz edilemez. Bu bakımdan ilk mahkemece hüküm verilinceye kadar ıslah yoluna gidilebilir.

17/12/1947 tarihli diğer bir karar, bir çeşit millî korunma suçunda zamanaşımının başlangıcını tesbit etti. Haddizatında bu karar ile, ceza hükümlerinin suçlu lehine yorumlanması prensibi uygulanmış bulunmaktadır.

Millî Korunma Kanununa göre, bu kanun hükümlerinin çizdiği hadler üstünde kiralama suçunun cezalandırılması için açılan davanın zamanaşımı bir yıldır. Bu bir yılın başlangıcını tâyin etmedikçe bitimini belirtmeye de bittabi imkân olamaz. Kamu davasının düşmüş olup olmadığını anlamak için ise, buna lüzum vardır.

Davadan bahsolunabilmek için suçun işlenmiş olması icap edeceğinden neticede incelenmek gereken nokta, suçun işlenmesi zamanıdır. Bu meselede Yargıtay, suçun, kira anlaşmasının kanununa aykırı olarak yapılmasıyla birlikte işlenmiş olacağını kabul etti. Böylece dava anlaşmasının meydana gelmesi anından itibaren bir yıl geçmekle zamanaşımına uğramış olacaktır.

Karar Birleştirme Genel Kurulu'nca verilmiş bulunan kararlar içerisinde kamulaştırılmadan vazgeçmeye dair olan karara ayrıca dokunmak yerinde olur. Bu karar 26 Mayıs 1947 tarihlidir. Kamulaştırma yapmak yetkisinin kendilerine tanınmış bulunduğu muhtelif kişiler bu teşebbüslerinden vazgeçme durumunda bulunabilirler. Bunu ne zamana kadar ve ne gibi şartlar içinde yapabileceklerdir. Hukuk hayatımızda bu yüzden birçok anlaşmazlıklar meydana gelmekte idi. Bazen fertler, birçok halde de kamu idaresi zararlı bir takım neticelerle karşılaşıyorlardı.

Karar Birleştirme Kurulu'na göre vazgeçme mümkündür. Yalnız bu vazgeçmenin iki ihtimale göre belli zamanlara kadar yapılması şarttır. Kamulaştırma bedeli mülk sahibine bildirildikten sonra mülk sahibinin tayin olunan bedele itiraz edebilmesi için kanunca konulmuş bulunan süre itiraz yoluna gidilmeksizin geçerse, bu sürenin

bitmesile birlikte kamu idaresinin kamulaştırmadan vazgeçme yetkisi de yok olur. Bundan sonra artık vazgeçme caiz değildir.

Mülk sahibi tarafından bedele itiraz edilmiş olması halinde ise, iş dava yoluyla halledilebilmek lâzım geleceğinden, mahkemece verilecek olan hüküm kesin bir hale gelinceye kadar yani, hükmü müteakip temyiz müddetinin hareketsiz geçirilmiş olmasıyla veya müddet içerisinde temyiz yoluna gidilmekle beraber, mahkeme kararının Yargıtay'ca onanması şekli ile yahut da bozma üzerine yapılacak yargılama neticesinde belli yollardan gidilmek veya belli süreler işlemek tarzlarından biri ile hüküm, artık değişmez hale gelinceye kadar kamu idaresinin, kamulaştırmadan vazgeçmesi mümkündür.

Bu esasların kabul ve tesbitinde gözetilen cihetler, kamu idarelerini bağlayıcı tasarrufların tamam olması ve özel mülk sahiplerinin, haklarının hırpalanmaması mülâhazaları olmuştur. Şu kadar var ki: Kamu idaresinin giriştiği kamulaştırma işinden vazgeçmesi, mülk için ödeyeceği kamulaştırma bedelinin, kendi ödeme takat ve imkânlarını aşması halinde mümkün görülmüştür. Zira, denmiştir, bu takdirde kamu idaresi, gerçekleştirmek ödevinde bulunduğu birçok hizmetleri yerine getirmemek tehlikesiyle karşılaşabilir.

Mülkiyet hakkının, eski tabir ile mutlak bir hak oluşu, çağımız hukuk telâkkilerine göre ferde ait hakkın, kamu menfaati karşısında ikinci plâna atılmasına mâni olamıyor. Zamanımız devlet hayatı içerisinde de bundan daha tabii bir şey düşünülemez. Bizzat Türk Medeni Kanunundaki mülkiyet hükümleri, bu düşüncenin tesiri altında şekillendirilmiştir.

Fakat fert hakkını ihmâl ettirebilecek yegâne düşünce kamu faydası olmalıdır, bunun dışında herhangi bir başka mülâhaza fert hakkına tercih olunamaz. Aksini kabul, hürriyeti! rejimi inkâr demek olur.

Bu noktaya temas ederek tatbikatın yaşatmakta devam edegeldiği bir garip ve anlaşılabilir hali de söylemeliyim. Bazı büyük şehirlerimiz belediyeleri beldenin yapı programlarına göre yerine getirecekleri hizmetler veya yapacakları tesisler için bir kısım mülkleri kamulaştırma muamelesine tâbi tutuyorlar. Böylece, mülk, asıl sahibinin elinden çıkarak kamu idaresine geçiyor. Lâkin, kamu idaresi, uzun yıllar boyunca bu mülkleri kamulaştırılmalarından önceki halleriyle kullanmakta devam ediyor. Faraza burasını kiraya veriyor, yahut ticaret yeri gibi kullanıyor. Bu suretle de ferdin özel mülkiyetinde iken ona sağlamakta olduğu menfaat irat veya gelir, kamulaştırma peçelemesi altında bu kere kamu idaresi kesesine giren menfaat, irat veya gelir olmuş oluyor. Belediyelerin tabii buldukları kamulaştırma hükümleri arasında mevcut iken, olağanüstü hallerin temadisi müddetince uygulanmaması muvafık görülen (3 yıl içinde kamulaştırılan mülkün yeni tesis haline getirilmesi hakkındaki hüküm) yeniden hayatiyet kazanıncaya kadar bu gibi hallerin de görüleceğinden şüphe olunmamalıdır.

Karar Birleştirme Genel Kurulu'nca verilen kararlar dışında sair Yargıtay teşkilleri verilmiş kararlar içerisinde de prensibe taallük eden bazı kararlar bulunmakla beraber, bunların da sayılarının yüksek olmadığını ifade etmek mecburiyetindeyim.

Yargıtay'a gelen iş miktarının hadden aşırı oluşu ve Yargıtay dairelerine yardımcı elemanların, her zaman dairelere ilmî görüş imkânları sağlamaması yüzünden bu durum zaruri olarak bir müddet daha devam edecektir. Burada, dairelere yardımcı eleman tabiri ile kastettiklerim Yargıtay avukatlarıdır. Yargıtay önünde vazife görmeye yetkili avukatın günlük tatbikatı ve kanunun lâfzı anlaşılışını aşan bir ilim yeterliğine sahip olması lâzımdır. Bu yeterliğe sahip bulunanların lâyhalarından ve duruşmalarda ileri sürdükleri noktayı nazarlardan istifade olunmaması mümkün değildir. Değerli profesörlerin ve meslekte temayüz etmiş avukat arkadaşların durumları böyledir. Yargıtay'ın büyük prensipler mahkemesi haline gelmesi ve hukuk yaratma fonksiyonunu aksamaksızın yerine getirmesi isteniyorsa bu fonksiyonun ifasında kendisine yardımcı olacak ekiple de hazırlamak bir zarurettir.

Şu halde avukatlık mesleğine dokunan hükümler gözden geçirilerek Yargıtay avukatlığı bir düzene bağlamak icabeder. Yeni mahkemeler kuruluşu kanununun çıkarılmak üzere bulunduğu bir sırada bu neticeyi gözden uzak tutmamaklığımız yerinde olacaktır.

Adalet cihazlarının faaliyetine genel olarak bakılacak olursa burada da kısım meselelerle karşılaşmaktayız ki: Bunları, bir adalet yılı başlangıcında ele almak faydadan uzak değildir.

Adalet mekanizmasını yerine getiren mahkemelerimizin, bilindiği üzere açık ve rasyonel temellere dayanan bir organizasyonu yoktur. Yani mahkemelerimizin kuruluşu belli ve açık hükümlere bağlanmış bulunmamaktadır.

Geçen yıl hazırlanan mahkemeler kuruluşu kanunu projesi; henüz kanun haline gelmedi, bu kanunun çıkmasıyla birlikte adalet cihazlarının istikrara kavuşacağı su götürmez.

Prensiplerinden, geçen yıl yaptığım konuşmada söz açmış olduğum bu kuruluş kanunu aynı zamanda mahkemelerimizde uygulanmakta bulunan usul kanunlarının da değişmesini gerektirecektir. Nitekim, gerek Hukuk ve gerekse Ceza Usulleri Kanunlarında değişiklik yapılması için gerekli projelerin hazırlandığını duyarak seviniyoruz.

Usul kanunlarının kafi ve son şekilleriyle yeni mahkemeler kuruluşu kamu ile bir arada uygulanmaya başlamaları çok isabetli olacaktır.

Yeni kuruluş yeni usul ister. Hatta gerek Ceza ve gerekse Hukuk Yargılama Usulleri bakımından kuruluş içerisinde ayrıca mütalâası hatıra gelebilecek bir çeşit yargı mercileri için bazı hususiyetler gözetilmesi mümkündür. Meselâ, şöyle düşünülebilir:

Memleket için genel ve normal olan mahkeme kuruluşu bozulmaksızın ve bu güzel ve normal kuruluşun yanı başında, büyük şehirlere mahsus olmak üzere ve şehir içinde yapılacak bir mülki taksime nazaran belli ceza ve hukuk işlerine bakmakla görevli, barıştırma mahkemeleri kurulabilir. Bunları kurulması sayesinde adalet saraylarındaki işler mühim miktarda azalır. Büyük şehirleri, buralarda esasen mevcut mahalleler kuruluşuna göre veya belediye hizmetlerinin icaplarına uyarak bölgelere ayırmak ve her bölgede ir barıştırma mahkemesi kurmak çok faydalı olabilir. Hattâ davacı ve davalar işi biraz da kendi aralarında hal ediyorlarmış gibi olurlar. Bu barıştırma

mahkemelerinin asıl vazifesi de tarafları anlaştırıp davanın dūřmesini temin etmek olur.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunumuzun tatbikatta gösterdiği aksaklıklar bugün için teferruatıyla malûm bulunmakta ise de : Aksamanın mühim sebebi bu usul kanununun eski İtalyan Kanunundan alınmış olan Türk Ceza Kanunundaki hükümleri uygulama vasıtası oluşundan çıkmaktadır, iki kanundan usule ait olanın Alman menşeli oluşu, diğerinin ise Lâtin ve Akdeniz Hukuk anlayışına göre tanzim edilmiş bulunuşu; bunların kolayca bağdaşmalarına engel oluyor. Ceza yargıcı, davanın tarafsız seyircisi kalarak neticede objektif kararı verecek yargı kürsüsü şâgili olmaktan çıkıyor. Mütemediyen kutuplarından birini teşkil ettiği dava bataryasının esaslı parçası haline geliyor. Sanık ve tanıklara hâdiselerin aydınlatılması için sormak zaruretini duyduğu suallerle adeta ileride vereceği kararı ihdas etmek durumuna dūřtüđu sanılıyor. Kusur, bir taraftan usul hükümlerindedir. Diđer taraftan ceza davasının mahkemeye verilmesinden önceki hazırlıkların yapılışındadır. Usul yönünden düşünülecek tedbir, jüri kurmak olabilir. Jürili ceza mahkemesinde yargılama mahkemenin kontrolü ve müşahadesi altında ve fakat iddia makamı ile avukatlar arasında cereyan eder. Yargılama safhalarının husule getireceği neticelere göre jüri, suçluluk hakkında "söyleyeceğini söyler ve yargıç da buna nazaran hükmünü verir.

Ceza davalarında jüri sistemi, demokrasi merhaleleri kateden toplulukların zaruri olarak geçmeleri icabeden bir safhadır sanıyorum. Hürriyetine gerçekten sahip olan fertlerin, bir diğerinin hürriyetinin tahdidi işinde oy sahibi olması, istenmiyecek birşey değildir. Fertlerin jüri üyesi olarak ceza adaletine karışmaları keyfiyeti ise, jürileri seçen muhitlerde gerek fert ve gerekse topluluk ahlâk telâkkileri bakımından hayırkâr tesirler doğurmaktan hali kalmaz. Gerçi, büyük demokrasilerden bir kısmında ceza jürilerden acı acı şikâyet eden ilim adamları yok değildir. Ancak, bunların titizce bir ilim endişesiyle ve dogmatik bir gayretle vaki tenkidleri, kendi muhitlerinin halk kitlele-rince benimsenmiş değildir. Ve muhakkak olan bir cihet varsa, o da; bu yerlerde jüriler kaldırıldığı takdirde husule gelecek olan mahzurların ve yükselecek şikâyet nidalarının, müessesenin ilgasile güdülen faideye nazaran aşırı derecede ağır olacağıdır.

Ceza işinin dava haline getirilmesinden, yani mahkemeye intikalinden önceki hazırlıkların yapılmasına gelince : Bu safhanın, polise terettüp eden kısmı üzerinde, behemal durmak icabeder.. Burada gösterdiğimiz dikkatin sebebi, adalet polisinin teknik bakımından içersinde bulunduğu durumu tenkid arzusu sanılmasın, zira, evvela bu bizim işimiz değildir. Sonra da, maksadımız adalet polisinin araştırmasına giren safhanın alacağı manzaraya göre adaletin istikamet değiştirebileceğine, yani hukuk dilinde adlî hata dediğimiz bir halin ortaya çıkabileceğini anlatmaktır. Bize göre, iyi bir ceza adaleti, mükemmel bir adalet polisi kuruluşuna sahip olan devletlere müyesser olur.

Nasıl ki; mahemece verilen hükmün, adaleti ifade etmesi de kâfi olmayıp suçluya cezasını çektirmek için gerekli vasıtalar da adaletin kendisi kadar mühimdir. Ve hatta onun bir parçasını teşkil eder. Zira, işlediği suçun adilâne cezasını teşkil eden şu kadar yıl hapsolunmaya mahkûm edilişi, herkes tarafından hakkın yerine gelmesi diye kabul olunan bir ferde, cezasını ışksız, havasız ve rutubetten duvarları yosun tutmuş bir mahpusta çektirmek adalet demek olamaz. Suçluya, yaşına ve cezası miktarına göre,

kendisini yeniden cemiyete kazandırmak ihtimali olmasa dahi, medeni devlete-yakışır surette, insanca ceza çektirmek zaruridir.

işte, bunun gibi mahkemenin yargılanmasından önceki araştırma safhası da medeni devletin medeni ve teknik vasıtalarına dayanmalıdır. Bunun için de adalet polisi meselelerimiz, büyük mütehassıslarına yeni baştan gözden geçirilme!! ve mevcut olan samimiyetle ortaya konmalıdır. Adalet polisinin hatalı bir hareketi, adaletin de hatalı olarak tecellisini intaç eder.

Adalet hatalarının vicdani sorumu ise, tekmil cemiyete yüklenir. Ceza adaleti ile polisin sıkı münasebeti o kadar aşikârdır ki, sürat yüzünden vukua gelen veya sevkedenlerin ehliyetsizliği sebebiyle ortaya çıkan bütün taşıt kazalarının, yani neticede vatandaş ölümlerinin veya yaralanmalarının en büyük mesuliyet yükü, belediye polisine aittir. Şu halde düzeni ilgilleyen tekmil zabıta kademeleri için olduğu gibi, adalet polisi için de gayesine tahsis edilmiş bulunduğu adalete ve onun şaşmayacağı bir surette yardımcı olması için gerekli tekmil fenni ve teknik imkânların sağlanması, kafi ve zaruridir.

Genel adalet faaliyetlerimize ilişkin bazı meselelere böyle kısaca dokunduğumuz sırada ve fakat yalnız ceza usulü değil, aynı zamanda hukuk usulünü de alâkadar eden bir meseleye belki ikinci defa olarak temas etmek ihtiyacındayım.

Bu mesele, adalet dairelerimizin tavır ve şanlarıyla ilgilidir. Adalet dairelerimizin herhangi birine ilk defa ayak basan kimsenin intıbaı, bu yerlerin fevkalâde gürültülü olduklarıdır. Gerçi, adalet daireleri, bu gürültüyü önleyecek teknik mimarî şartlara göre yapılmış değillerdir. Fakat, adalet dairesinin muhtelif cihazları da gürültüye engel olucu tedbir almış bulunmamaktadırlar.

Bu hay ve huy içersinde en hazin olan manzara ekseriya mevcut şamatayı bastırmak zaruretiyle avazı çıktığı kadar bağırın mübaşirin halidir. Adaleti, patırdı, gürültü ve itiş, kakış içersinde istihsal etmek, zevk ve huzur vermez. Bilâkis üzücü ve bıkkınlık verici olur. Halbuki: Adalete başvurma yolunu, ferdin içinde daima ruh ferahlığı verici bir imkân olarak diri ve ışıklı tutmak lâzımdır.

Bu meselenin kafi olarak halli, yine ifade etmek mecburiyetindeyim ki; adalet saraylarımızın yapı şekilleriyle ilgilidir. Kapı komşusu mahkeme salonu önündeki yığılmadan husule gelen gürültüyü duymayacak şekilde salonları olan bir adalet binasında mübaşir avaz avaz bağırarak lüzumunu hissetmeyeceği için bildiğimiz şekilde hareket etmeyeceği gibi bu tarzda feryada kalkıştığı takdirde de kendisine yerinde ve haklı ikazda bulunabiliriz. Lâkin, her ne olursa olsun, adaletimize, vekar ve sükûn ile telifi güç bir manzara veren adalet dairelerinin bu durumlarıyla mutlaka mücadele zaruretindeyiz.

Aziz Dinleyenler,

Adalet, en başta bir ruh, lâkin, aynı zamanda bir şekil işidir. Usul hükümlerinin pek çoğunda bunu görmemek kabil değildir.

Adalet yılı başı konuşmalarımızla güttüğümüz gaye de adaletin bu iki hususiyetine muvazi bulunuyor.

Yargıçlarımızda salim ve şaşmaz, sıhhatli bir adaletin, yaratıcılığını yapmaya iktidarlı bir ruh yerleşmesini kolaylaştırmak ve aynı zamanda, şekil noktasından yani dış yapı görünüşleri itibariyle adalet cihazına elden geldiği kadar noksatsız ve mükemmel bir manzara temin edecek imkânlarla işaret etmek, güttüğümüz gayenin gerçekleşmesine yardım edecektir.

Bunun içindir ki, her yıl, adaleti, ilim gibi dokunulmaz ve mukaddes tutarak şu altında toplandığımız ilim mabedinde yeniden takdis ve tebcilden duyduğumuz haz, ibadete varıyor.

Bizler, Allah'ın değil, beşerin adaletini gerçekleştirmeye çalışıyoruz. Eser, onu meydana getirenlerin bilgi, gayret ve insanlıklarına göre kıymet alır. Güvencimiz adaleti söyleyen yargıçtadır.

Yine bunun içindir ki; kendilerini, adalet işi yapmak gibi en çetin bir insan emeğine vermiş olanların, kürsülerine tekrar çıktıkları şu dakikada Türk cemiyetine, hayırlı ve uğurlu bir emniyet ve huzur getireceklerinden asla şüphe etmiyoruz.

insanlık ve cemiyet değerlerini, şaşmadan koruyacak olanlar, onlardır, iyilik ve esenliklerini dileyen kalbimle her birisini ve törenimize huzurlarıyla onur veren sizleri ayrı ayrı selâmlamakla bahtiyar olurum.